

Man kan næsten kun høre havet og vinden, når man går tur på Skallingen. I forårs- og efterårsmånederne gør de meget store flokke af fugle dog kraftigt opmærksom på sig selv. De holder til i marsken, på vaderne, i søerne og på engene.

Skallingen er meget ungt land. Yngre end både Fanø, Mandø og Rømø. Faktisk er den dannet for mindre end 500 år siden. Har man adgang til kort fra middelalderen, vil man derfor kunne se, at kystlinjen slog et skarpt knæk mod øst ved Blåvands Huk ind til området, hvor Ho Klitplantage ligger i dag og videre syd på langs vestsiden af Langli. I løbet af denne korte tid har havet altså opbygget landet syd herfor. Skallingen vil næppe vokse længere mod syd end i dag, da strømrenden ved Grådyb sørger for at bremse halvøens vækst.

Skallingen.

Hvorfor fokus på Skallingen

Når forskerne er så engagerede i at studere Skallingens udvikling, er det ikke alene ud fra en videnskabelig betragtning, men i lige så høj grad ud fra en økonomisk. Kendskabet til havets processer og bølgenes dynamik på lavt vand er central, da det er med til at give en forståelse for, hvordan nyt land opbygges og nedbrydes. Ændrede bølgebevægelser langs en fladvandet kyst kan have fatale konsekvenser, da fx havneindløb tilsandes, sejlrender lukkes ved oddevækst, eller man må foretage omfattende "strandfodringer".

Detaljerede studier af nutidige aflejringer dannet i havet er desuden med til at give en forståelse for tilsvarende, men fossile aflejringer. Sådanne studier er fx af største betydning for olieeftersøgning, da olie ofte findes i fossile sandsten. Sidst, men ikke mindst, må det nævnes, at studierne også tjener sit formål, når en kyst skal renses op efter en olieforurening. I 2000 skete der et større olieudslip i farvandet omkring Grønsund, der senere ramte kysten ved Fanefjord på Møn.

Materialevandring mod syd

Skallingen er ligesom den øvrige vesterhavskyst påvirket af en langsgående bølgebevægelse mod syd. Selv om kysten nord for Blåvands Huk er det område der udsættes for størst erosion, pågår der også erosion syd herfor, svarende til den tænkte linie man kan tegne når man for-

binder Skallingen med Fanø, Rømø og Mandø. Indenfor denne linie, dvs i retning mod kysten foregår der aflejring af materiale og der dannes marsk. Vest for linien dominerer helt andre kræfter, idet bølgerne står i fri forbindelse med Nordsøen og sørger for erosion.

Da Skallingen ligger i læ af Blåvands Huk, er dens kystlinie ikke nær så udsat for bølgenes erosion som kysten umiddelbart nord herfor ved Hvide Sande. Faktisk er det læ, som Blåvands Huk skaber, noget af årsagen til, at sandet lægger sig til ro bag ved fremspringet. Blåvands Huk og Horns Rev fungerer som en kæmpe-mæssig høfte, som bremser hovedparten af den sydgående materialetransport. Skallingen er derfor dels et eksempel på en oddevækst, hvor sand, lag for lag er lagt til, hvorved halvøen er vokset mod syd. Skallingen kan også anses som en del af en overordnet barriere-kyst defineret af linien mellem Blåvand, Fanø og Rømø der blev skabt af materialetransport vinkelret på kysten i tiden umiddelbart efter istiden.

Havrender

På sydenden af Skallingen kan man næsten ikke undgå at bemærke, at klitrækken bag ved stranden er gennemskåret af en slags huller. Hullerne kaldes havrender. De stammer fra tiden, før man byggede diget og står nu tilbage som en slags skår i landskabet. De viser, hvor bølgerne brød gennem klitrækken og over-

skyllede baglandet helt ud til Hobo Dyb på østsiden af Skallingen.

På Skallingens østside kan man se, hvordan marskdannelsen foregår. Her er vandet roligt, og dannelsen af nyt land overstiger langt den erosion, der sker ved højvande.

Planter indvandrer

På strandengen har forskerne studeret indvandringen af forskellige planter til forskellige tid. Her kan man se skoleeksempler på, hvordan vegetationen udvikler sig i takt med kystens tilgroning. Den salttolerende plante kveller er den første plante, der indvandrer på det nye land. Den kan tåle at vokse i områder, der dagligt overskyldes af saltvand. Kveller vokser derfor yderst på stranden.

Lidt længere inde mod land finder man annelgræs. Planten tåler saltvand, men er hellere foruden, hvorfor den vokser i områder, der fortrinsvis er tørre og der-

Kveller i efterårsfarver.

SKALLINGEN

med i større afstand fra kysten. Vadegræs afløser annelgræsset på de om- råder, der er fugtige, og som oftest er uden saltvands- påvirkning. Og endeligt øverst oppe på strandplanet, der ikke oversvømmes af saltvand, dér finder man rød svingel. Denne udvikling i vegetationen kan ses overalt på Skallingen, og er i sig selv et blik værd.

Loer

Ser man Skallingen på et luftfoto eller et topografisk kort, vil man opdage, at øst- siden har et meget fliget udseende. Den gennemskæres af afvandingsrender, de såkaldte loer. Loer dræner vandet væk fra marsken efter hvert højvande. Gå ikke i dem, for man risikerer nemt at sidde fast, da jordbunden er ualmindelig klæg. Vandet løber ud i Hobo Dyb.

Længst mod vest har loerne et flot slynget forløb, mens de mod øst er mere lige.

Formen på vandløbene afspejler dels vand- føringen, dels hældningen i terrænet. Van- det i loerne løber ind fra vest under hvert højvande og strømmer ud igen samme vej, under ebbe. Det er således karakteristisk

Foto: Ole Mølling.

Loer på Skallingen, set mod vest en vinterdag.

for loerne at vandet løber i to modsatret- tede strømme, dikteret af tidevandet. Længst mod vest er vandmængden lille og terrænet er næsten fladt. Derfor får vand- løbet et meget slynget forløb, der minder om hårnålesving. Som vandløbet nærmer sig østkysten af Skallingen, stiger vand- mængderne og terrænet bliver stejlere. Det betyder at loen for det første bliver bredere men også får et mere lige forløb. Midt i vandløbet aflejres der materiale, der ses som langstrakte barrer.

Brug gerne det meste af en dag på at be- søge Skallingen. Stedet er oplagt til lange ture for såvel småbørnsfamilien som for den flora- og faunainteresserede. Husk kikkerten, for sælerne holder hvil på Langli.

Skallingen

Stedet der elskes af får og forskere

De flokkes næsten om hinanden. Fårene, der er dybt optaget af at græsse det nye land og forskerne, der med stadier og teodolitter er dybt optaget af at måle og kort- lægge dette vestligste punkt i Danmark. Forskere har arbejdet i området i årevis. For Skallingen er unik, hvad marskdannelsen angår. Stedet er i sin opbygning og ud- vikling så eksemplarisk, at Københavns Universitet driver en feltstation, der danner base for deres undersøgelser. Det betyder også, at et stort område mellem Skallin- gen og Langli er udlagt som naturvidenskabeligt referenceområde. Skallingen er ikke centrum for den massive turisme, som det øvrige Vadehav ople- ver. Et godt udgangspunkt for en oplevelse af Skallingen finder man ved vestkysten.

Hvor:

Skallingen ligger 20 km sydvest for Varde.

Koordinater:

55.498001
8.25982

Find flere geologiperler på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr